

**'We moeten het als ons thuis zien,
maar zo voelt het niet'**

Inhoudsopgave

1. Feiten en cijfers

Aantal vluchtelingen in de opvang*

Ruim **19.000** statushouders

Ruim **53.000** asielzoekers

Soorten opvanglocaties*

100 reguliere locaties,
(incl. 8 met noodopvang)

199 noodopvanglocaties

65 crisisnoodopvanglocaties

Bijna 36.000

vluchtelingen zitten in
de (crisis)noodopvang

Wachttijden gezinshereniging

20.630 mensen wachten al tussen de 6 en 15 maanden tot hun aanvraag voor gezinshereniging in behandeling wordt genomen.

8.630 mensen wachten al langer dan 15 maanden.

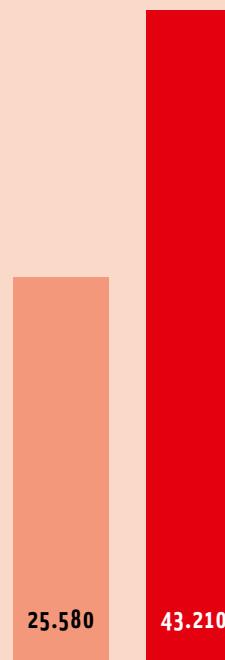
Wachttijden asielprocedure

24.070 mensen wachten al 6 tot 15 maanden op een beslissing op hun asielaanvraag.

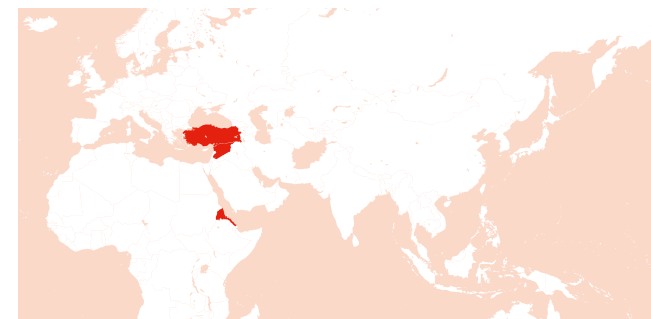
10.260 mensen wachten al langer dan 15 maanden.

Openstaande aanvragen gezinshereniging

2023

2024

Herkomstlanden

De meeste asielaanvragen komen van mensen uit Syrië (48%), Eritrea (6%) en Turkije (5%)

Aantal vluchtelingen dat wacht op een bsn

17.300

* COA capaciteit en bezetting, peildatum 2 december 2024

2. Samenvatting

De omstandigheden in de opvang voor vluchtelingen moeten dringend verbeterd worden. De wachttijden voor een beslissing op asielaanvragen worden steeds langer en op dit moment verblijft meer dan de helft van de vluchtelingen in noodopvanglocaties waar goede voorzieningen ontbreken en er weinig kansen zijn om mee te doen aan de samenleving. Voor veel mensen staat het leven er bijna twee jaar stil. De Spreidingswet biedt kansen om deze situatie te verbeteren. Door deze wet kunnen gemeenten structurele opvang organiseren waar vluchtelingen meer rust en eigen regie hebben en direct kunnen participeren in de omgeving.

Om in kaart te brengen wat hiervoor nodig is, deed VluchtelingenWerk een onderzoek naar wat vluchtelingen belangrijk vinden voor goede opvang. We spraken met 92 vluchtelingen via focusgroepen en interviews en kregen respons van nog 696 vluchtelingen op een online enquête.

Uit het onderzoek blijkt dat privacy en een eigen kookgelegenheid belangrijk zijn voor een goede opvang, maar ook een omgeving waar vluchtelingen zich gehoord, ondersteund en thuis voelen. Een veilige plek en tegelijkertijd een plek die vluchtelingen kansen biedt om zich te ontwikkelen en deel te nemen aan de samenleving. Dit vraagt om een andere aanpak in de inrichting van de opvang waarbij de mens en niet de asielprocedure centraal staat en waarbij de omgeving vanaf dag één actief wordt betrokken. De belangrijkste behoeften die naar voren kwamen zijn:

1. Vluchtelingen moeten hun opvang tot (tijdelijk) thuis kunnen maken, waar ze ruimte hebben voor zichzelf en kunnen koken

Vluchtelingen benadrukken het belang van een plek die als thuis voelt, vooral bij langdurig verblijf in de opvang. Ze hebben behoefte aan een eigen ruimte met voldoende privacy om tot rust te komen. Gezinnen noemen ook het belang van aparte slaapruidtes voor de kinderen, waar zij zich kunnen terugtrekken, bijvoorbeeld om huiswerk te maken en (speel)ruimtes voor vrouwen en kinderen. Heel belangrijk is de mogelijkheid om zelf te koken. Dit geeft vluchtelingen controle over het eigen leven en de vrijheid om zelf te bepalen wanneer en wat ze eten. *'Ik woon hier al anderhalf jaar. Hoelang ik hier nog moet blijven weet ik niet. We moeten dit als ons thuis zien, maar zo voelt het niet. In een huis wil je een veilige plek, eten voor jezelf kunnen maken en bezig zijn met school en werk. Zo kun je je thuis voelen.'* (Jemenitische vluchteling, Amsterdam)

2. Een vaste plek in een opvang in de buurt van voorzieningen is essentieel, zodat vluchtelingen hun dagen zelfstandig kunnen invullen en zich kunnen voorbereiden op hun toekomst

De vele overplaatsingen tijdens de opvangperiode maken het moeilijk om contacten te leggen in de omgeving en te participeren. Daarnaast bevinden veel opvanglocaties zich op afgelegen plekken, waardoor vluchtelingen moeilijk zelf activiteiten kunnen ondernemen en hun eigen zaken kunnen regelen. Het liefst worden vluchtelingen direct in (de buurt van) de gemeente opgevangen waar zij later worden gehuisvest, zodat ze zich al op hun toekomst kunnen voorbereiden. *'Ik was gewend aan Amersfoort en toen ik naar Leiden kwam, kende ik niemand. Nu moet ik straks afscheid nemen van iedereen die ik heb leren kennen en moet ik in Dordrecht nog een keer opnieuw beginnen.'* (Syrische vluchteling, Leiden)

3. Opvang in de buurt van familie in Nederland biedt vluchtelingen een gevoel van thuis en veiligheid

Vluchtelingen vertellen dat familieleden die al in Nederland wonen een belangrijke brug vormen naar de samenleving, vooral als zij de taal nog niet spreken en kwetsbaar zijn. Op dit moment wordt daar in de plaatsing weinig rekening mee gehouden, wat maakt dat vluchtelingen soms in een opvang verblijven op grote afstand van familieleden en zich eenzaam en geïsoleerd voelen. *'Ik ben een alleenstaande moeder. Ik kan niet in het Nederlands communiceren, maar mijn familie kan me helpen. Het geeft me een veilig gevoel om in hun buurt te zijn. Vooral bij mijn broer, want hij kan heel goed Nederlands. Ik stel hem veel vragen over hoe het zit met het systeem hier.'* (Somalische vluchteling, Gilze)

4. Langdurig verblijf in onzekerheid, vaak met zorgen over familie in onveilig gebied, tekent de ervaring van vluchtelingen in de opvang

Het lange wachten in onzekerheid over de uitkomst van de asielprocedure en de onverwachte verlenging van beslistermijnen veroorzaken stress en een gevoel van machteloosheid bij vluchtelingen. Zij vertellen door het wachten hun motivatie te verliezen. Gebrek aan duidelijkheid en ervaren willekeur in de volgorde van de behandeling van asielaanvragen maakt dat sommigen zich vergeten voelen. Het langdurig gescheiden zijn van familieleden, die vaak nog verblijven in onveilig gebied, maakt de situatie nog zwaarder. *'We wachten hier al achttien maanden. Dat is te lang en slecht voor de mentale gezondheid. Iedereen hier is moe, dat zie je aan ze. We zijn op. De energie die we in het begin hadden, hebben we niet meer. Je probeert je staande te houden.'* (Turkse vluchteling, Amsterdam)

5. Vluchtelingen hechten waarde aan persoonlijk contact met medewerkers. Er is behoefte aan een luisterend oor: iemand bij wie ze hun verhaal kunnen doen, ook als er geen directe oplossing is

Op sommige locaties verloopt het contact met medewerkers moeizaam en ervaren vluchtelingen dat huisregels strikt worden gehandhaafd, zonder oog voor individuele omstandigheden. Vluchtelingen hebben behoefte aan een luisterend oor en medewerkers die rekening houden met hun persoonlijke situatie. *'Ik wil graag dat het COA meer op ons af komt. Wat heeft iedereen nodig in dit azc, hoe gaat het met ons?'* (Syrische vluchteling, Harderwijk)

Op kleinschalige opvanglocaties is er meer persoonlijk en laagdrempelig contact met het locatiemanagement, wat het verblijf positief beïnvloedt. Mensen uit kleinere taalgroepen voelen zich soms over het hoofd gezien, wanneer de begeleiding vooral is afgestemd op de meerderheid. *'Het locatiemanagement is echt goed met ons. Ze proberen ons te begrijpen: waar we vandaan komen en wat we meemaakten. Ze tonen sympathie en ze proberen ons dingen te leren over het leven hier.'* (Afghaanse vluchteling, Goirle)

6. Vluchtelingen willen hun tijd in de opvang goed besteden en zo snel mogelijk deelnemen aan de samenleving. Professionele taalles en hulp bij werk vinden zijn het belangrijkste

De Nederlandse taal vinden vluchtelingen essentieel om snel te kunnen participeren, maar taallessen zijn vaak beperkt beschikbaar en er zijn lange wachtlijsten. Daarnaast willen vluchtelingen snel aan het werk, maar ervaren belemmeringen zoals het ontbreken van een bsn en is het moeilijk om werk te vinden dat past bij hun achtergrond. Slechts 15% van de werkgerechtigde vluchtelingen in dit onderzoek heeft betaald werk. *'Zonder werk is het leven raar. Ik wil me graag normaal voelen, gewoon een mens. Dat gevoel zou werk me geven.'* (Iranse vluchteling, Harderwijk)

7. De situatie van jonge vluchtelingen die net 18 zijn geworden vraagt extra aandacht

Jongeren net boven de 18 jaar vallen tussen wal en schip in de opvang: ze maken geen aanspraak meer op onderwijs en activiteiten voor kinderen, maar zijn eigenlijk nog kind en willen zich ontwikkelen. Mogelijkheden om verder te studeren zijn er nog niet. *'Hij zit er de hele dag maar een beetje bij. Hij kan en mag niets. Een 22-jarige wil aanpakken. Het locatiemanagement moet deze jongeren die blaken van de energie aan de slag zetten.'* (Syrische vluchteling, Gilze)

De begin dit jaar aangenomen Spreidingswet biedt kansen voor verbetering in de opvang. De wet zorgt dat gemeenten evenredig bijdragen en stimuleert hen om vooruit te plannen en om meer langdurige asielopvang te organiseren. Ook zet de wet aan tot nadenken over nieuwe vormen van opvang: beter ingebed in de samenleving, met meer regie en directe participatiekansen voor vluchtelingen.

Vluchtelingen hebben de behoefte om in de opvang een tijdelijk thuis te creëren

3. Aanleiding onderzoek

Kleine aanpassingen kunnen de opvang van vluchtelingen aanzienlijk verbeteren. Nu vluchtelingen steeds langer in opvang verblijven, soms bijna twee jaar, is verbetering cruciaal. Met dit onderzoek brengen we de behoeften van vluchtelingen in kaart. Op basis daarvan doen we aanbevelingen die het welzijn en de veerkracht van vluchtelingen kunnen versterken.

Door kortetermijnbeleid en gebrek aan politieke keuzes om oplossingen te vinden voor het opvangtekort ontstond in de afgelopen jaren een wildgroei aan tijdelijke noodopvanglocaties, die nu bijna driekwart van alle opvang vormen. Er verblijven nu bijna 36.000 vluchtelingen (meer dan de helft) op deze noodopvanglocaties, waarvan door inspecties en expertorganisaties herhaaldelijk is aangetoond dat ze niet voldoen aan kwaliteitsnormen. De locaties, vaak tenten, sport- en evenementenhallen of oude bedrijfspanden, bevinden zich op geïsoleerde plekken ver buiten de bewoonde samenleving. Basisvoorzieningen als privacy, hygiëne en gezonde voeding ontbreken er regelmatig. Ondertussen wordt het openen van structurele opvanglocaties steeds vooruitgeschoven.

Spreidingswet biedt kansen voor betere asielopvang

De uitvoering van de Spreidingswet, die begin dit jaar werd aangenomen, biedt een kans om te zorgen voor een positieve verandering in de opvang voor vluchtelingen. De wet maakt het mogelijk dat meer gemeenten bijdragen aan het bieden van opvang, meer evenredig verspreid over het land. Ook stimuleert de wet gemeenten om vooruit te plannen en meer duurzame asielopvang te organiseren voor langere tijd. Gemeenten krijgen de vrijheid om zelf de opvang te organiseren of hierin samen te werken met het COA en andere (nieuwe) opvangaanbieders. Dit biedt de mogelijkheid om na te denken over nieuwe vormen van opvang: opvangvormen die beter zijn ingebed in de samenleving, waar vluchtelingen meer regie hebben en waar zij kansen krijgen om meteen te participeren. Door de oplopende wachttijden tijdens de asielprocedure en op huisvesting in de gemeente is dit extra belangrijk, want participeren heeft grote voordelen voor vluchtelingen én voor de samenleving (zie kader).

Impact van kleine wijzigingen

Om de asielopvang goed vorm te geven moeten de ervaringen en behoeften van vluchtelingen meer centraal staan. Zij weten als geen ander hoe soms kleine wijzigingen hun verblijf enorm kunnen veranderen. Daarom vroegen wij aan vluchtelingen wat zij zelf belangrijk vinden voor goede opvang. Via focusgroepen en interviews met 92 vluchtelingen en een enquête onder 696 vluchtelingen brachten we hun behoeften in kaart (zie hoofdstuk 7). We keken hierbij naar de organisatie van de opvang en de voorzieningen, het locatiemanagement en de begeleiding en participatie in de omgeving. De resultaten leest u in dit onderzoek.

Belang van meedoen

Onderzoek onder Syrische vluchtelingen toont aan dat deelname aan activiteiten vanuit de opvang een [positieve impact](#) heeft op de mentale gezondheid, taalverwerving en dus op integratie op de lange termijn. Ook bevordert deelname aan taal en integratieactiviteiten jonge vluchtelingen om later [een vervolgopleiding](#) in Nederland te volgen. Het behalen van een Nederlands diploma heeft een [positieve invloed](#) op arbeidsparticipatie, net als een goede beheersing van de [Nederlandse taal](#).

4. Resultaten

We presenteren de onderzoeksresultaten aan de hand van de volgende thema's: langdurig verblijf en gemoedstoestand in de opvang, organisatie van de opvang en voorzieningen, locatiemanagement en begeleiding en mogelijkheden voor participatie.

4.1. Langdurig verblijf en gemoedstoestand

Meer zekerheid en duidelijkheid nodig

Het lange wachten in onzekerheid in de asielprocedure en de verlenging van beslistermijnen (zie kader) beïnvloedt de manier waarop vluchtelingen hun verblijf in de opvang ervaren enorm. Ze vinden het belangrijk om te weten wat hun te wachten staat: *'Ik maak me zorgen omdat ik nu al bijna achttien maanden wacht op mijn nader gehoor, terwijl ze zeiden dat dit maximaal vijftien maanden zou zijn. Ik was zeventig kilo toen ik hier kwam en ben tien kilo kwijt door de stress van het wachten.'* (Somalische vluchteling, crisisnoodopvang Goirle) Vluchtelingen vertellen hoe ze hun motivatie en veerkracht verliezen hoe langer het wachten duurt: *'We wachten hier al achttien maanden. Dat is te lang en slecht voor de mentale gezondheid. Iedereen hier is moe, dat zie je aan ze. We zijn op. De energie die we in het begin hadden, hebben we niet meer. Je probeert je staande te houden.'* (Turkse man, noodopvang Amsterdam) Vluchtelingen die een verblijfsvergunning hebben, vertellen hoeveel stress dit bij

'Soms komen mensen wel vijf maanden later binnen, maar krijgen wel al een verblijfsvergunning. En jij wacht nog steeds.'

- Een bewoner over de onduidelijke volgorde waarin zaken in behandeling worden genomen.

hen wegneemt en voelen daardoor 'verder te kunnen' met hun leven: *'Voordat ik een positieve beschikking kreeg, voelde ik me heel slecht. Het wachten duurde zo lang. Ik had stress en dacht steeds na over wat de toekomst zou brengen. Nu is dat gelukkig voorbij.'* (Afghaanse vluchteling, crisisnoodopvang Goirle)

Termijnen oprekken en overschrijden

Wettelijk heeft de IND zes maanden de tijd om te beslissen op een asielaanvraag. Door de oplopende wachttijden besloot de Nederlandse regering in september 2022 om de beslistermijn met negen maanden te verlengen naar in totaal vijftien maanden. Ook deze termijn wordt nu in veel zaken niet meer gehaald. Gemiddeld wachten asielzoekers langer dan twintig maanden op een beslissing.

Veel vluchtelingen geven aan dat er geen systeem lijkt te bestaan voor de volgorde van wie wanneer aan de beurt is. Vaak zien zij zien hoe anderen, die later hun procedure begonnen, eerder geholpen worden. Sommigen vertellen het gevoel te hebben dat ze zijn vergeten: *'Soms komen mensen wel vijf maanden later binnen, maar die krijgen al een verblijfsvergunning en jij wacht nog steeds. Wat is er mis met dit systeem? Niemand kan daar antwoord op geven. Soms vragen mensen mij: "Zit jij hier nog steeds?" Ik weet niet wat ik dan moet zeggen. Het voelt alsof iedereen wordt geholpen behalve ik.'* (Somalische vluchteling, crisisnoodopvang Goirle) Door de grote verschillen in wachttijden krijgen veel vluchtelingen het idee dat de snelheid van de procedure afhangt van de locatie waar ze verblijven: *'Procedures verschillen enorm. In Amsterdam duurt het een jaar en in Assen is het langer. Mijn neef kreeg gelijk een gehoor met de IND, maar ik niet. Is dat geluk? Als je op straat loopt en je vindt vijfhonderd euro, dan kun je spreken van geluk. Maar dit gaat over de asielprocedure, over je leven dat in de wacht staat. Dan kun je het niet hebben over geluk.'* (Syrische vluchteling, noodopvang Amsterdam)

Onrecht

Door de voortdurende verlenging van beslistermijnen en de ervaring van willekeur voelen vluchtelingen zich onrechtvaardig behandeld en machteloos over hun eigen proces. In het azc in Gilze verblijft een Turkse vluchteling al meer dan twintig maanden. Gedurende zijn verblijf werd de beslistermijn door de IND verlengd van zes maanden naar vijftien maanden en ook die termijn werd in zijn zaak niet gehaald: *'De overheid houdt zich niet aan haar eigen regels. Ik vind het heel spijtig om te zeggen, maar ik heb dezelfde gevoelens die ik in Turkije in de gevangenis had. Je weet niet waar het begint en waar het eindigt en het is allemaal verloren tijd. De regering introduceert ineens een nieuwe termijn. Ze zeggen gewoon: "Dit is het." Maar niemand houdt zich aan die nieuwe termijn. Ook als de rechtbank er wat van zegt, houdt niemand zich eraan.'*

'Je weet niet waar het wachten begint en waar het eindigt en het is allemaal verloren tijd. De regering introduceert ineens een nieuwe termijn. Ze zeggen gewoon: "Dit is het".'

- Een Turkse vluchteling die al meer dan twintig maanden op zijn beslissing wacht.

Zorgen om achtergebleven familie

Door het lange wachten zijn veel vluchtelingen voor lange tijd gescheiden van kinderen en partners. Vaak verkeren die nog in onveilige omstandigheden in het land van herkomst. Zorgen om hun familie hebben grote impact op hoe vluchtelingen hun verblijf in de opvang ervaren. Een Turkse vluchteling in Gilze vertelt hoe machteloos hij zich voelt in Nederland, in afwachting van zijn procedure. Helemaal nu zijn vrouw door de Turkse overheid is aangeklaagd omdat ze kritisch zou staan tegenover de overheid: *'Mijn vrouw en twee kinderen wachten op mijn bericht. Mijn vrouw werkt en zorgt alleen voor de kinderen. Haar zaak loopt nu bij de Turkse Hoge Raad. We hoopten dat ze snel hierheen zouden kunnen komen. Maar hoe langer dit voortduurt, hoe ongeruster ik word over hun veiligheid.'* Ook voor de gezinsherenigingsprocedure zijn lange wachttijden. In het azc in Leiden wacht een Syrische jongen van net achttien op een beslissing van de IND over zijn gezinsherenigingsaanvraag. Hij voelt zich verantwoordelijk voor zijn familie in Syrië, die onder moeilijke omstandigheden wacht op zijn bericht: *'De IND zegt dat ik nog één jaar moet wachten, maar ik heb al twee jaar gewacht als je de asielprocedure erbij optelt. Dat voelt heel zwaar. Via de telefoon spreek ik mijn familie wel. Als ik met ze praat vragen ze mij of er een uitslag is. Ze hebben geld nodig, ze wonen nu bij iemand anders in een tijdelijk huis. Hun situatie is ook heel moeilijk. Het voelt echt als mijn verantwoordelijkheid, terwijl ik nog zo jong ben.'* Door het verantwoordelijkheidsgevoel voor hun familie en het lange wachten denken veel vluchtelingen aan niets anders meer: *'Voor mij maakt het niet uit wat jullie veranderen aan de opvang. Ik ben al moe van het wachten. Mijn tijd gaat voorbij, mijn leven gaat voorbij. Wat zou mij hier tevreden kunnen houden? Mijn familie. Er is niets wat mij mijn kinderen kan doen vergeten.'* (Turkse vluchteling, noodopvang Amsterdam)

Aanbevelingen:

- Investeer in structurele capaciteit van de IND om achterstanden in te halen en de wachttijden terug te dringen voor asiel en nareis.
- Zorg voor versnellingsmaatregelen en houd je als overheid aan de wettelijke beslistermijnen.
- Behandel asielaanvragen zo veel mogelijk volgens het principe *first in, first out*.
- Zorg dat de IND focust op het tijdig en zorgvuldig uitvoeren van de bestaande asielprocedure en informeer asielzoekers over de stand van zaken van hun asielaanvraag.

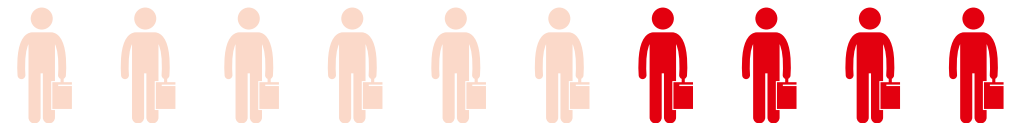

Op de meeste locaties delen vluchtelingen langdurig slaapruides, douches en toiletten met onbekenden.

4.2 Organisatie en voorzieningen

Menselijke maat bij plaatsing

Bij plaatsing in de opvang is het voor vluchtelingen belangrijk dat er rekening wordt gehouden met individuele behoeften, met name aansluiting op familiebanden. Verblijf in de buurt van familieleden die al in Nederland wonen is voor veel vluchtelingen belangrijk om zich veilig en thuis te voelen. Ook vormen familieleden een belangrijke schakel bij toegang tot de samenleving, vooral voor kwetsbare vluchtelingen, vluchtelingen die analfabeet zijn of geen Nederlands of Engels spreken. In het plaatsingsbeleid wordt alleen rekening gehouden met plaatsing in de buurt van het kerngezin (echtgenoot en minderjarige kinderen) terwijl er vaak juist ook familieleden buiten het kerngezin zijn waar vluchtelingen steun aan hebben. Een Somalische vluchteling verblijft met haar dochter al ruim vijf maanden in het azc in Gilze. Ze is analfabeet, spreekt (nog) geen Engels of Nederlands en verzocht overplaatsing naar een opvang in de buurt van haar ouders en broers en zussen die al meer dan twintig jaar in Nederland wonen: *'Ik ben een alleenstaande moeder. Ik kan niet in het Nederlands communiceren, maar mijn familie kan me hiermee helpen. Het geeft me een veilig gevoel om in hun buurt te zijn. Vooral mijn broer, want hij kan heel goed Nederlands. Ik stel hem veel vragen over hoe het zit met het systeem hier.'* Ook een Syrische vluchteling in hetzelfde azc wil graag naar een opvang in de buurt van haar ouders, maar dit kan niet vanwege een gebrek aan opvangplekken: *'Ik vind dat ik het recht heb op verblijf in de buurt van mijn familie. Dat is voor mij heel belangrijk. Als er iets met mij gebeurt zijn ze in de buurt en kan ik meteen naar ze toe. Mijn zoon zal zich daar ook veiliger en gelukkiger voelen. Maar het mocht niet.'*

Bijna 40% van de respondenten werd al vier keer of vaker overgeplaatst (zie figuur 8 op p.19).

Vluchtelingen geven aan bij voorkeur direct geplaatst te worden in een opvanglocatie in (de buurt van) de gemeente waar zij later – na eventuele statusverlening – worden gehuisvest (de zogenaamde 'koppelgemeente'). Nu worden vluchtelingen gedurende hun procedure vaak overgeplaatst. Bijna 40% van respondenten werd al vier keer of vaker overgeplaatst (zie hoofdstuk 7). Overplaatsingen kunnen noodzakelijk zijn, bijvoorbeeld wanneer niet in behoeften kan worden voorzien van kwetsbaren of wanneer tijdelijke locaties weer worden gesloten. Het effect van de vele overplaatsingen is dat vluchtelingen ervaren dat zij zich niet kunnen verbinden met hun omgeving. Een Afghaanse vluchteling in de crisisnoodopvang in Dongen werd de dag na het interview voor de vierde keer overgeplaatst: *'Het is niet goed om ons zo vaak over te plaatsen. Je raakt gewend aan een omgeving en dan moet je weer weg. Ik word moe van steeds maar opnieuw beginnen. Morgen verhuis ik naar Oss, omdat ik daar een studie kan volgen aan de universiteit. Dat is een mooie kans. Maar ik was hier net op mijn gemak en ik heb vrienden gemaakt in de buurt en in de bibliotheek waar ik werk als vrijwilliger. Ik kan nu niet eens afscheid van hen nemen omdat ik morgen al moet verplaatsen, anders is dat bed alweer bezet.'* Het vele overplaatsen weerhoudt sommige vluchtelingen er zelfs van om te participeren in de omgeving. Een Syrische statushouder in het azc in Leiden verbleef eerder in Amersfoort en wordt binnenkort opnieuw verplaatst naar Dordrecht, zijn 'koppelgemeente'. Omdat het al lang onzeker is wanneer hij precies verhuist, is hij gestopt met werken: *'Ik was bezorger bij een restaurant, maar ben gestopt omdat ik niet weet wanneer ik ga verhuizen. Dat is vervelend. Ik wacht al anderhalve maand en heb nog steeds geen duidelijkheid. Ik was gewend aan Amersfoort en toen ik naar Leiden kwam, kende ik niemand. Nu moet ik straks afscheid nemen van iedereen die ik heb leren kennen en moet ik in Dordrecht nog een keer opnieuw beginnen.'*

Wat vind je belangrijk voor je verblijf in de opvang?

We vroegen vluchtelingen wat zij het belangrijkste vinden voor hun verblijf in de opvang. Deze stellingen werden het vaakst als eerst gekozen.

Ligging dichtbij voorzieningen

Vluchtelingen vinden het belangrijk dat de opvang in de buurt van voorzieningen ligt. Zo kunnen ze zelf invulling geven aan hun dag en dingen regelen, zoals cursussen volgen, werk zoeken of boodschappen doen. Het azc in Gilze, op een voormalig luchtmachtterrein, ligt ver van voorzieningen. Vluchtelingen kunnen moeilijk van de locatie af door beperkt openbaar vervoer en hebben het gevoel vast te zitten: *'Ik moest laatst zes uur lang wachten op de bus omdat er een was uitgevallen. Ik wil een plek die dicht bij de markt is, zodat ik mijn eigen eten kan kopen voor mijn kind en mezelf.'* (Palestijnse vluchteling) De crisisnoodopvang in Goirle bevindt zich juist midden in een woonwijk, dicht bij het centrum en ook op fietsafstand van het centrum van Tilburg. De ligging biedt vluchtelingen de mogelijkheid om (taal)cursussen in de buurt te volgen en contacten te leggen: *'Ik ga twee dagen per week naar het opleidingscentrum in Tilburg, daar volg ik taallessen. Ik volgde daar ook een computercursus en nu help ik bij de cursus als assistent. We hebben ook een Somalisch voetbalteam opgericht in de buurt, daar train ik twee keer per week.'* (Somalische vluchteling)

Als een opvang in de buurt is van voorzieningen kunnen vluchtelingen zelf invulling geven aan hun dag.

Eigen ruimte en privacy

Wat betreft voorzieningen vertellen bewoners dat voldoende eigen ruimte in de opvang belangrijk is, vooral bij langdurig verblijf. Op de meeste locaties delen vluchtelingen langdurig slaap- en sanitaire voorzieningen met anderen, vaak onbekenden. Hierdoor ervaren ze continu een gebrek aan privacy. In het azc in Gilze delen vier families een woonkamer en sanitaire voorzieningen: *'Je deelt met complete vreemden hetzelfde toilet en dezelfde badkamer, niet één of twee dagen maar over een langere periode. Dat is moeilijk.'* (Turkse vluchteling) Alleenstaande vluchtelingen die met anderen een slaapruijnte moeten delen, zoals in de noodopvang in Amsterdam op een schip, geven aan nergens een eigen plek te hebben om tot rust te komen: *'Ik probeer soms te studeren en Nederlands te leren. Dan is rust en privacy belangrijk. Als je met alle kamergenoten bij elkaar zit en de een zit op zijn telefoon en de ander kijkt een film, dan er is geen rust. Je kunt je nergens terugtrekken.'* (Jemenitische vluchteling)

Ook gezinsleden die samen een slaapruijnte delen, hebben behoefte aan meer privacy en aparte slaapruijntes voor de kinderen. Bijvoorbeeld om op een zelfgekozen tijdstip te kunnen slapen, huiswerk te maken of om even alleen te kunnen zijn. In het azc in Harderwijk delen gezinnen van vier personen één slaapruijnte. Een Sri Lankaanse vluchteling verblijft er met zijn echtgenote en hun twee kinderen: *'Mijn jongste is een huilbaby. Hij huilt continu. Volgens de dokter heeft hij een stille, donkere ruimte nodig. Omdat we altijd met zijn vieren in de kamer zijn is dat er niet. Mijn 5-jarige dochter kan door zijn gehuil niet slapen, maar we kunnen de kamer niet donker maken want dan zitten we met zijn allen de hele tijd in het donker.'* Ook kinderen in de puberleeftijd hebben behoefte aan een eigen slaapruijnte, waar ze niet gestoord worden. Een Palestijnse vluchteling die met haar 17-jarige zoon een slaapruijnte deelt in het azc in Gilze vertelt: *'Hij heeft een eigen plek nodig om te leren. Hij maakt nu zijn huiswerk op de bank of op het bed in onze kamer. Hij heeft nergens privacy, terwijl hij een puber is. Pubers willen niet de hele dag met hun ouders in dezelfde kamer zitten.'*

Op veel locaties ervaren vluchtelingen dat privacy in hun slaapruijnte soms onder moet doen voor veiligheidsmaatregelen, omdat het locatiemanagement zich altijd het recht voorbehoudt om zonder toestemming de kamer te betreden voor controle. Hierdoor ervaren vluchtelingen dat hun privacy zomaar op elk moment kan worden geschonden: *'Medewerkers kloppen aan, maar ze doen meteen de deur open. Mijn vrouw heeft een hoofddoek, maar ze houden er geen rekening mee dat ze die hoofddoek moet opdoen. Zelfs als ik erover klaag zeggen ze dat ze op elk moment de deur moeten kunnen opendoen vanwege de veiligheid. Ik word daar zo kwaad van. Zelfs als ik hem van binnen op slot doe, doen ze hem gewoon open met een kaart.'* (Syrische vluchteling, noodopvang Amsterdam)

'Als je met alle kamergenoten bij elkaar zit en de een zit op zijn telefoon en de ander kijkt een film, dan er is geen rust. Je kunt je nergens terugtrekken.'

- Een Jemenitische vluchteling over het gebrek aan privacy.

Ten slotte zouden alleenstaande vrouwen en gezinnen het fijn vinden als er een gemeenschappelijke ruimte is in de opvang die alleen voor hen toegankelijk is. Op veel locaties is die er niet en is er ook geen aparte binnen- of buitenruimte voor kinderen om te spelen: *'De omgeving op het azc is niet zo veilig. Er is geen plek waar we met de vrouwen kunnen zitten en met de kindjes kunnen spelen. Op andere locaties zijn speeltuinen goed geregeld, maar hier niet.'* (Iranse vluchteling, azc Harderwijk)

In de opvang is er weinig privacy en rust om te studeren of iets voor jezelf te kunnen doen.

Zelf kunnen koken

De mogelijkheid om zelf te koken is voor vluchtelingen in de opvang belangrijk. Op vier van de zeven locaties waar vluchtelingen verbleven die zijn gesproken voor dit onderzoek, konden zij zelf koken. Dit zijn twee azc's, een noodopvang en een crisisnoodopvang. Vluchtelingen willen zelf kunnen beslissen wat ze eten en op welk tijdstip. Bovendien zijn er bewoners met speciale voedingsbehoeften waar niet altijd rekening mee wordt gehouden als maaltijden worden verstrekt. Een Somalische vluchteling verblijft al meer dan een halfjaar in de noodopvang in Amsterdam, waar dagelijks op vaste tijden ontbijt, lunch en diner worden verstrekt: *'Het is niet fijn dat je niet voor jezelf kan koken. Hoeveel vrijheid heb je dan om te maken wat je wilt en te eten wanneer jij dat wilt? Sommige mensen hebben bepaalde ziekten, suikerziekte of hoge bloeddruk. Maar er wordt één maaltijd gemaakt en daar moet je het mee doen, of je nou ziek bent of niet.'* In de crisisnoodopvang in Dongen wordt volgens een Afghaanse vluchteling veel eten verspild: *'We vinden het eten niet lekker. Veel eten wordt weggegooid. Veel mensen kopen van hun leefgeld zelf eten.'* Maar het locatiemanagement heeft een vast contract met de catering van de gemeente. *'Het zou beter zijn om ons zelf te laten koken.'*

'In een huis wil je een veilige plek, eten voor jezelf kunnen maken en bezig zijn met school en werk. Zo kun je je thuis voelen.'

– Een Turkse vluchteling over het gemis van een gevoel van thuis.

Bewoners zouden heel graag zelf willen koken.

Behoeftte aan een (tijdelijk) 'thuis'

Vluchtelingen geven aan dat zij bij langdurig verblijf in de opvang behoefte hebben aan een plek die als thuis voelt en die zij tot hun thuis kunnen maken. Zij vinden het niet erg om voor korte tijd te verblijven in een opvang zonder eigen plek, met voorzieningen die je moet delen en waar je beperkt dingen voor jezelf kunt doen, maar hoe langer het verblijf duurt hoe moeilijker dit wordt. In de noodopvang in Amsterdam vertelt een Jemenitische man: *'Ik woon hier al anderhalf jaar. Hoelang ik hier nog moet blijven weet ik niet. We moeten dit als ons thuis zien, maar zo voelt het niet. In een huis wil je een veilige plek, eten voor jezelf kunnen maken en bezig zijn met school en werk. Zo kun je je thuis voelen.'* Een Turkse vluchteling die ook al meer dan een jaar in de noodopvang in Amsterdam verblijft, vertelt dat hij regelmatig zijn zus, die in de buurt van de opvang woont, bezoekt om zich ergens thuis te kunnen voelen: *'Na de meldplicht ga ik vaak naar mijn zus. Het is heel anders als je in een woning bent. Er is rust en het voelt alsof je een thuis hebt. Daar kan ik even ademen tot ik weer terug moet naar de boot. Hier krijg je te eten, je krijgt een bed, maar het is geen huis.'*

Aanbevelingen:

- Houd bij plaatsing rekening met de familiebanden met mensen die al in Nederland verblijven en sluit aan op mogelijkheden voor werk en opleiding. Plaats vluchtelingen bij voorkeur in gemeenten waar zij na statusverlening ook gehuisvest worden. Zorg dat vluchtelingen zo min mogelijk worden overgeplaatst.
- Zorg dat de opvang in een woonwijk ligt en in de buurt van voorzieningen, zoals een supermarkt, onderwijs, gezondheidszorg, mogelijkheden om te werken en activiteiten te ondernemen. Zorg voor regelmatig rijdend openbaar vervoer.
- Bied vluchtelingen eigen privérúimte in de opvang. Zorg voor aparte slaaprúimtes voor kinderen in een gezin. Bied eigen sanitaire voorzieningen, vooral voor (alleenstaande) vrouwen en kinderen. Bied (alleenstaande) vrouwen en kinderen aparte binnen- en buitenruimtes voor samenzijn en recreatie.
- Zorg dat vluchtelingen op de locatie zelf kunnen koken en zorg voor kookvoorzieningen op de locatie en voldoende eetgeld.
- Zorg dat vluchtelingen ruimte hebben om hun eigen plek in de opvang tot een thuis te maken, bijvoorbeeld door deze zelf in te kunnen richten.

¹ Op locaties waar maaltijden verstrekt worden, ontvangen vluchtelingen geen eetgeld (ongeveer 39 euro per persoon per week), maar wel leefgeld (ongeveer 14 euro per persoon). Zie [de COA-website](#) voor specifieke bedragen.

4.3 Locatiemanagement en begeleiding

Goed contact en zinvolle huisregels

Vluchtelingen vinden het fijn als ze makkelijk contact kunnen opnemen met medewerkers op locatie en als medewerkers rekening houden met hun specifieke situatie. Op sommige locaties ervaren vluchtelingen het contact met medewerkers als moeizaam. Ook vertellen vluchtelingen over onnodig strenge huisregels. Er wordt niet gekeken naar mogelijke oplossingen voor een situatie, maar er wordt met name gehandhaafd op basis van regels. In azc's mogen vluchtelingen bijvoorbeeld geen eigen meubels in hun kamer plaatsen. Een Sri Lankaanse vluchteling in het azc in Harderwijk vertelt: *'Ik kocht een wipstoeltje voor mijn kind, zodat hij stil is want hij huilt veel. Maar ik mocht het niet mee naar binnen nemen. Zelfs de dokter zei dat het zou helpen. Ik begrijp niet waarom je dan wordt tegengewerkt. Waarom kunnen ze me niet gewoon helpen? Alles is een "nee".'* Ook handhaven sommige locaties strenge regels over waar vluchtelingen mogen eten, in verband met de hygiëne. Zoals in de noodopvang in Amsterdam: *'Er is een streng regime hier, je mag absoluut niets te eten hebben in je kamer of in je hut. Je mag zelfs geen mes hebben om een sinaasappel te snijden die je zelf hebt gekocht. Je mag alleen eten in de gemeenschappelijke ruimte. Maar daar is het altijd druk en rumoerig. Soms ben ik moe en wil ik gewoon rustig in mijn eentje eten op de kamer. Dat kan niet.'* (Eritrese vluchteling)

'Je mag absoluut niets eten in je kamer. Je mag zelfs geen mes hebben om een sinaasappel te snijden die je zelf hebt gekocht. Je mag alleen eten in de gemeenschappelijke ruimte. Maar soms ben ik moe en wil ik gewoon rustig eten op de kamer.'

– Een Eritrese vluchteling over de strenge regels op zijn locatie.

Bewoners hebben behoefte aan een luisterend oor. Iemand bij wie ze hun verhaal kwijt kunnen.

Een luisterend oor en oog voor bewoners

Vluchtelingen hebben behoefte aan een luisterend oor in de opvang: iemand bij wie ze hun verhaal kwijt kunnen en die naar hen luistert, ook als ze geen oplossing kunnen bieden. Veel vluchtelingen geven aan nauwelijks contact te hebben met hun casemanager² en dat dat contact vooral functioneel is: alleen voor regelzaken of bij stappen in hun asielp proces: *'Ik had last van problemen en die wilde ik met iemand delen. Ik probeerde contact op te nemen met mijn casemanager maar kreeg geen reactie. Later hoorde ik dat ze niet meer bij het COA werkte. Niemand had mij geïnformeerd. Na lange tijd kreeg ik een uitnodiging om kennis te maken met de nieuwe casemanager. Het eerste wat de casemanager vroeg was waarom ik de afspraak gemaakt had. Ik wist niet meer wat ik moest zeggen. Er was geen reden, ik wilde haar gewoon ontmoeten en met iemand praten.'* (Palestijnse vluchteling, azc Gilze) Verder geven vluchtelingen op sommige locaties aan dat contact met het medewerkers vaak reactief is en pas wanneer er een probleem is. Er wordt volgens hen te weinig proactief omgekeken naar de mensen op locatie: *'Ik wil graag dat het COA meer op ons af komt. Wat heeft iedereen nodig in dit azc, hoe gaat het met ons? Er zijn sommigen die dit wel doen maar anderen niet.'* (Syrische vrouw, azc Harderwijk)

Op kleinschaligere locaties in Dongen en Goirle is er meer laagdrempelig contact tussen vluchtelingen en het locatiemanagement. Vluchtelingen kennen de medewerkers op locatie bij naam en andersom ook. Dit beïnvloedt de manier waarop vluchtelingen hun verblijf ervaren: *'We hebben heel direct contact met de mensen die hier werken. Als we naar een winkel in de buurt moeten, dan helpen ze ons om daarheen te gaan. We leven samen met mensen uit veel verschillende culturen, maar het loopt goed. Iedereen respecteert elkaar. Als er een probleem is geven we dat aan en dan wordt ernaar geluisterd, het contact is hier gewoon echt heel erg goed.'* (Colombiaanse vluchteling, crisisnoodopvang Dongen) Ook is er door de kleinschaligheid meer ruimte voor medewerkers om de persoonlijke situatie van vluchtelingen te leren kennen: *'Het locatiemanagement is echt goed voor ons. Ze doen hun best. Ze proberen ons te begrijpen: waar we vandaan komen en wat we meemaakten. Ze tonen sympathie en ze proberen ons dingen te leren over het leven hier.'* (Afghaanse vluchteling, crisisnoodopvang Goirle)

'Het locatiemanagement is goed voor ons. Ze proberen ons te begrijpen: waar we vandaan komen en wat we meemaakten. Ze tonen sympathie en proberen ons dingen te leren over het leven hier.'

– Een Afghaanse vluchteling over de voordelen van een kleinschalige opvang.

² Casemanagers zijn verantwoordelijk voor de individuele begeleiding van vluchtelingen in de opvang. Eén casemanager begeleidt meestal meerdere vluchtelingen.

Bewoners uit kleine taalgroepen ervaren dat er vooral rekening wordt gehouden met de behoeften van de meerderheid.

Gelijke behandeling van alle bewoners

Bewoners uit minderheidsgroepen merken dat door het locatiemanagement en de begeleiding vooral wordt geluisterd naar de behoeften van de meerderheid in de opvang. Er worden bijvoorbeeld vaak medewerkers met een Arabische achtergrond ingezet op de locatie en belangrijke informatie wordt in het Arabisch vertaald, omdat de meerderheid op de meeste locaties Arabisch spreekt. Mensen uit andere taalgroepen geven aan dat zij hierdoor belangrijke informatie missen. In een noodopvang in Amsterdam vertelt een Somalische vluchteling: *'Voor Arabische mensen is hier een tolk maar voor de Somaliërs niet. Als je dingen nodig hebt, moet je jezelf zien te verduidelijken aan de medewerkers. Soms gaat dat over gezondheidsproblemen en dat is heel erg moeilijk. Er wordt weinig informatie in het Somalisch geboden. Alle informatie op borden is in verschillende talen, maar Somalisch zie je nooit. Toen het alarm afging werd er in diverse talen gesproken, maar niet in het Somalisch. Ik zat in mijn kamer met mijn dochter en ik had geen idee wat er aan de hand was.'* Ook op locaties waar bewoners niet zelf kunnen koken, houdt de catering met name rekening met de voorkeuren van de grootste groep bewoners, zoals in de crisisnoodopvang in Dongen waar vooral Arabische mensen verblijven: *'Die eten voornamelijk pittig eten en onze kinderen kunnen daar niet goed tegen. Dat hebben we ook aangegeven. Ook normale pasta's zijn heel pittig.'* (Colombiaanse vluchteling)

Aanbevelingen:

- Organiseer de opvang kleinschalig zodat er laagdrempelig contact is tussen vluchtelingen en medewerkers op locatie. Wacht als locatiemanagement niet totdat bewoners zelf met problemen komen maar ga eropaf en bied in ieder geval een luisterend oor. Creëer manieren en momenten waarop bewoners informeel problemen of zorgen kunnen delen.
- Zorg dat huisregels ondersteunend zijn, actief worden besproken en gedragen worden. Houd altijd ruimte om rekening te houden met de individuele situatie van vluchtelingen.
- Heb oog voor de behoeften van minderheidsgroepen, bijvoorbeeld in verband met de gebruikte talen in de opvang en de informatievoorziening.

4.4 Mogelijkheden voor participatie

Professionele taalles

Vluchtelingen in de opvang willen hun tijd goed besteden en zo snel mogelijk deelnemen aan de samenleving. Uit de enquête kwam naar voren dat respondenten taallessen het belangrijkste vinden. De mogelijkheden voor Nederlandse taallessen zijn in de opvang beperkt. Soms zijn de lessen alleen beschikbaar voor statushouders en is er een wachtlijst van enkele maanden. Een Eritrese statushouder stond in het azc in Gilze op de wachtlijst voor taallessen, maar werd toen er eindelijk plek was overgeplaatst naar een andere opvang, in de koppelgemeente: *'Ik wil de taal leren om te kunnen communiceren. Nu ben ik overgeplaatst en heb ik nog steeds geen les.'* Ook in de noodopvang in Amsterdam mogen alleen statushouders de professionele taallessen volgen. Taalvrijwilligers komen een paar keer per week oefenen met de andere vluchtelingen: *'Ik weet dat ze hun best doen om ons bezig te houden. Maar dingen die we zouden willen, bijvoorbeeld professionele taallessen, worden onvoldoende aangeboden. Er wordt niet gekeken naar niveauverschil binnen groepen. Het zou ons helpen om rekening te houden met niveaus en niet alle mensen in één klas te stoppen.'* (Somalische vluchteling)

Spreek je Nederlands?

Hulp bij het vinden van werk

Vluchtelingen geven aan het liefst hulp te willen bij het vinden van werk. Zij ervaren verschillende belemmeringen om aan het werk te gaan vanuit de opvang. Slechts 15% van de respondenten die werkgerichtig is, heeft betaald werk. De 85% die nog niet werkt noemde daarvoor als belangrijkste redenen: geen passend werk kunnen vinden, niet aangenomen worden en nog geen bsn hebben.

Voorwaarden voor werk

Er gaat veel tijd en administratie vooraf aan het moment dat asielzoekers mogen werken. Asielzoekers hebben zes maanden nadat hun asielaanvraag is ingediend recht op een bsn. Hiervoor moeten zij zich inschrijven in de BRP via een van de BRP-straten. De IND, de gemeenten en het COA hebben in de vijf aanmeldcentra van de IND zogenaamde BRP-straten gerealiseerd om de eerste inschrijving in de BRP te regelen. Op dit moment zijn er lange wachttijden voor de inschrijving in de BRP. Begin dit jaar waren er nog 17.300 asielzoekers en statushouders die moesten worden ingeschreven in de BRP en dit aantal is sindsdien alleen maar opgelopen. Met een bsn kunnen asielzoekers een bankrekening openen en dit is nodig om giraal loon op te kunnen ontvangen. Het ontbreken van een bsn is dus een praktisch obstakel waardoor vluchtelingen, zelfs met een arbeidscontract, niet aan de slag kunnen gaan.

Vluchtelingen die in de opvang geen kans krijgen om hun werkervaring te benutten, raken gefrustreerd. Zoals een Egyptische energieadviseur: *'Ik heb veertig jaar werkervaring en had een eigen onderneming in de energie. Bedrijven vochten om mij en iedereen wilde met mij werken. Ik ben boos en verdrietig en ik ben vaak naar het COA geweest om dit aan te geven. Ik doe het niet voor het geld, maar ik ben een workaholic: ik wil gewoon werken. Ik ben slecht in stilzitten. In Egypte werkte ik 16 uur per dag.'* Veel vluchtelingen noemen werken ook een belangrijke activiteit om zich normaal en menselijk te kunnen voelen, zoals een Iraanse vluchteling in het azc in Harderwijk: *'Ik wil werken. Wat moeten we anders doen als mensen? Alleen eten en slapen? Zonder werk is het leven raar. Ik wil me graag normaal voelen, gewoon een mens. Dat gevoel zou werk me geven. Natuurlijk kan ik nooit het leven hebben dat ik had in Iran, toch wil ik hier proberen zo normaal mogelijk te leven.'* Veel vluchtelingen geven aan dat werk hen ook in staat stelt om van betekenis te zijn voor anderen. In het azc in Leiden vertelt een Syrische vluchteling: *'Ik wil mezelf nuttig maken voor mensen in Nederland. Ik kan werken, bijdragen. Zo kan ik ook het beeld dat mensen van vluchtelingen hebben veranderen. En ik kan de taal leren en over het land leren. Werk is heel belangrijk om te voelen dat je van betekenis bent. Dat is een menselijke behoefte.'*

Vluchtelingen vertelden ook over de toegevoegde waarde van vrijwilligerswerk, zoals een Turkse vluchteling in de noodopvang in Amsterdam: *'Ik deed vrijwilligerswerk via de kerk en repareerde apparatuur voor mensen uit de buurt. Dit gaf me een goed gevoel, omdat je nuttig bent voor anderen. Dat zou ik wel weer willen doen.'*

Vluchtelingen noemden zorg voor familie in land van herkomst als een van de belangrijkste redenen om te willen werken. Veel vluchtelingen hebben gezinsleden die in moeilijke omstandigheden verblijven en financieel afhankelijk van hen zijn. Ze maken zich zorgen om hun partner en kinderen en voelen zich verantwoordelijk om hen te ondersteunen, zoals een Syrische vluchteling in de noodopvang in Gorinchem: *'Ik kan hier niet werken. Ik kan geen geld sturen naar mijn gezin. Dat is echt heel zwaar. Mijn gezin is in Turkije en mijn vrouw staat er alleen voor. Ze kan er niet werken en de omstandigheden daar zijn voor Syriërs heel moeilijk.'*

'Zonder werk is het leven raar.

Ik wil me graag normaal voelen, gewoon een mens. Dat gevoel zou werk me geven. Natuurlijk kan ik nooit het leven hebben dat ik had in Iran, toch wil ik hier proberen zo normaal mogelijk te leven.'

- Een Iraanse vluchteling over de frustratie van het niet mogen of kunnen werken.

Vluchtelingen vinden werk belangrijk om van betekenis te kunnen zijn voor anderen.

Vluchtelingen die wel een bsn hebben, merken dat werkgevers vaak geen tewerkstellingsvergunning (twv) willen aanvragen. In Goirle verblijft een Irakese vluchteling die al twee jaar wacht op een beslissing van de IND. Sinds een paar maanden heeft hij een bsn en kan hij solliciteren, maar hij wordt steeds afgewezen: *'Feitelijk kun je werken met een bsn, maar elke keer als ik solliciteer zeggen werkgevers dat ik een verblijfsvergunning nodig heb. Niet alleen bedrijven, ook uitzendbureaus. Ze willen geen twv aanvragen voor ons omdat dat tijd kost, dus ze zeggen dit gewoon als excuus.'* Verder belemmeren overplaatsingen tussen de verschillende opvanglocaties vluchtelingen om stabiel werk te vinden in hun omgeving. Omdat zij vaak niet weten wanneer zij worden overgeplaatst, is het moeilijk om contracten af te sluiten voor langere perioden. Het werk dat vluchtelingen hebben sluit meestal niet aan op hun vaardigheden, maar het houdt hen bezig en zorgt dat ze Nederlanders leren kennen en de taal kunnen oefenen. Een Somalische vluchteling in de crisisnoodopvang in Goirle werkt bij een logistiek bedrijf, maar heeft een achtergrond in IT: *'Het werk is niet slecht, maar ik heb een bachelor in computerscience. Ik wil graag een master doen en daarna iets doen met mijn studie. Iets wat meer bij me past.'* Vluchtelingen hebben de behoefte om zich te ontwikkelen en zich voor te bereiden op een toekomst. In een noodopvang in Amsterdam verblijft een vluchteling die in Turkije leerkracht was: *'Het zou leuk zijn als je als leerkracht eens kunt meelopen op een paar scholen, of als je in fabrieken hebt gewerkt in een paar fabrieken. We hebben hulp nodig om in contact te komen met mensen uit ons werkveld. Zelf contact zoeken vind ik spannend. Ik ben bang dat het raar zou overkomen als ik zelf op mensen afstap en zeg dat ik wil meekijken.'*

Heb je betaald werk?

Waarom werk je niet?

We vroegen respondenten waarom zij niet werkten. Deze stellingen werden het vaakst gekozen.

Activiteiten geven structuur aan de dag

Veel vluchtelingen hebben behoefte aan activiteiten in en rondom de opvang en een dagelijkse structuur. Op opvanglocaties op afgelegen plekken waar weinig tot geen activiteiten worden georganiseerd, doen bewoners overdag niets: *'We slapen, we eten en we roken. Soms maken we een wandeling. 's Ochtends worden we wakker, drinken we koffie en gaan we roken in de tuin. Daarna doen we wat schoonmaaktaken.'* (Palestijnse vluchteling, azc Leiden) Vrouwen hebben behoefte aan specifieke activiteiten voor alleen vrouwen, gericht op ontspanning en de ontwikkeling van vaardigheden, zoals in het azc in Harderwijk: *'Veel vrouwen zijn gestrest omdat er niet zo veel leuke activiteiten zijn voor hen. Er is niets te doen de hele dag. Op een aantal noodopvanglocaties hadden we dat wel en dat was*

veel leuker, nu is dat er niet. Als vrouw zou ik willen schilderen of naar een taalcafé, muzieklus of sportruimte. Een plek waar we dit allemaal kunnen doen.' (Irakse vluchteling) Verder zijn er locaties waar vluchtelingen langdurig verblijven, sommigen langer dan een jaar, waar bij de opening van de locatie veel activiteiten werden georganiseerd maar nu steeds minder. Vluchtelingen vertellen dat dit te maken heeft met de lange duur van het verblijf, de herhaling van activiteiten en het verlies van motivatie: *'Eerst hadden we Nederlandse les en zwemlessen. Maar omdat je zo lang in de opvang zit, verlies je motivatie om te gaan.'* (Syrische vluchteling, crisisnoodopvang Goirle)

In welke dienst ben je geïnteresseerd die niet in de opvang aanwezig is?

We vroegen respondenten in welke diensten ze geïnteresseerd zijn. Deze stellingen koos men het vaakst.

Aparte aandacht voor jongeren

Veel vluchtelingen uiten hun zorgen over de situatie van jongeren die net boven de achttien zijn en langdurig in de opvang verblijven. Ze vertellen hoe deze jongeren in de opvang tussen wal en schip lijken te vallen: ze maken geen aanspraak op voorzieningen voor kinderen (onderwijs en activiteiten), maar zijn eigenlijk nog kind en willen zich ontwikkelen. Mogelijkheden om verder te studeren zijn er nog niet in afwachting van hun asielpprocedure. Een Syrische vluchteling vertelt over haar zoon waarmee ze in het azc in Gilze verblijft: *'Hij zit er de hele dag maar een beetje bij. Hij kan en mag niets. Een 22-jarige wil aanpakken. Het locatiemanagement moet deze jongeren die blaken van de energie aan de slag zetten.'* Ook een Palestijnse vluchteling met een 18-jarige zoon in hetzelfde azc vertelt: *'Hij is depressief. Hij doet helemaal niets en er zijn geen activiteiten voor hem. Drie dagen per week doet hij een uurtje vrijwilligerswerk bij de gym. Dat is het enige. Verder zit hij vaak alleen op zijn kamer.'* In een crisisnoodopvang in Goirle vertelt een Somalische vluchteling dat hij net achttien was toen hij asiel aanvraagde, waardoor hij geen recht had op onderwijs en intensieve taallessen die jongeren onder de achttien wel krijgen: *'Ik zit nu al anderhalf jaar in de opvang. Ik heb zelf een taalboek aangeschaft en mezelf Nederlands geleerd. Toen ik eindelijk aan de beurt was voor volwassenen taalonderwijs begonnen ze met datzelfde boek dat ik al uit had. Alsof je anderhalf jaar kan stilstaan.'*

'Het zou leuk zijn om als leerkracht mee te lopen op een paar scholen. Zelf contact zoeken vind ik spannend.'

– Een Turkse leerkracht over ervaring opdoen in zijn werkveld vanuit de opvang.

Aanbevelingen:

- Bied vluchtelingen vanaf dag één professioneel taalonderwijs in de opvang.
- Maak het voor vluchtelingen mogelijk om zo snel mogelijk te gaan werken en zorg voor een spoedige toekenning van een bsn. Neem voor werkgevers onnodige administratieve formaliteiten en andere belemmeringen weg om vluchtelingen aan te nemen. Geef in de opvang voorlichting over rechten en plichten rond werk en bied ondersteuning bij het vinden van werk, bijvoorbeeld door vluchtelingen in contact te brengen met werkgevers in hun sector. Zet ook in op leer-werktrajecten die het leren van taal en werk combineren.
- Organiseer activiteiten (zoals sport, cursussen om beroepsvaardigheden te leren) voor vluchtelingen, zo veel mogelijk gezamenlijk met buurtbewoners en burgerinitiatieven buiten de locatie. Zorg ook voor aparte activiteiten voor vrouwen en kinderen.
- Bied jongeren boven de achttien toegang tot onderwijs, beroepsopleidingen, bijscholing, leer-werktrajecten en beroepskeuzebegeleiding.

Jongeren boven de 18 maken geen aanspraak meer op onderwijs en andere voorzieningen, maar zijn eigenlijk nog kind en willen zich ontwikkelen.

5. Conclusie

Om de asielopvang goed en menswaardig vorm te geven moeten de ervaringen en behoeften van vluchtelingen centraal staan. Daarom deed VluchtelingenWerk een onderzoek naar wat vluchtelingen zelf belangrijk vinden voor goede opvang. We bevroegen 92 vluchtelingen via focusgroepen en interviews en 696 vluchtelingen via een enquête. Het onderzoek richtte zich op het langdurige verblijf en hun gemoedstoestand in de opvang, organisatie van de opvang en de voorzieningen, het locatiemanagement en de begeleiding en mogelijkheden voor participatie.

Uit het onderzoek komt naar voren dat de lange wachttijden en onzekerheid over de asielprocedure een grote impact hebben op de gemoedstoestand van vluchtelingen tijdens hun verblijf. Angst om vergeten te worden, het ervaren van willekeur en gevoelens van onrechtvaardigheid leiden tot stress en verlies van motivatie en veerkracht. Het langdurig gescheiden zijn van familieleden die nog in het land van herkomst verblijven is ondragelijk voor hen. Er is behoefte aan regelmatige en duidelijke communicatie over de wachttijden en over de voortgang van hun asielprocedure.

Direct in de 'eigen' gemeente

Wat betreft de opvang zelf, worden vluchtelingen graag opgevangen in de buurt van al aanwezige familieleden. De vele overplaatsingen hebben een negatief effect op vluchtelingen en hun participatiemogelijkheden. Zij geven dan ook aan zo min mogelijk verplaatst te willen worden, zodat ze zich kunnen verbinden met hun omgeving. Idealiter worden zij direct geplaatst in de gemeente waar ze later als statushouder ook worden gehuisvest.

Snel meedoen

Voldoende eigen ruimte en de mogelijkheid om zelf te koken blijken voor vluchtelingen de belangrijkste wensen te zijn in de opvang. Naarmate het verblijf langer duurt, groeit de behoefte aan een plek die aanvoelt als thuis en die zij tot een thuis kunnen maken. Wat betreft het locatiemanagement en de begeleiding hebben vluchtelingen behoefte aan laagdrempelig contact met medewerkers die rekening houden met hun persoonlijke situatie en een luisterend oor bieden. Ook moet er aandacht zijn voor de behoeften van minderheidsgroepen op de locatie. Verder willen vluchtelingen hun tijd in de opvang zinvol kunnen benutten en zo snel mogelijk deelnemen aan de samenleving. Professionele taalles en toegang tot passend werk vinden zij hiervoor het belangrijkste. Nu wordt professionele taalles onvoldoende aangeboden en zijn er veel belemmeringen bij toegang tot werk, zoals het niet kunnen vinden van passend werk, het ontbreken van een bsn, terughoudendheid bij werkgevers en de vele – vaak onverwachte – overplaatsingen.

Kansen bieden en benutten

Concluderend laat dit onderzoek zien dat voor goede opvang voorzieningen belangrijk zijn, zoals privacy en een plek om te koken, maar dat de opvang ook een plek moet zijn waar vluchtelingen zich gehoord, ondersteund en thuis kunnen voelen. Een opvang moet veiligheid en rust bieden, maar ook kansen voor vluchtelingen: om zich te ontwikkelen en om deel te nemen en bij te dragen aan de samenleving.

Dit vraagt om een andere benadering van opvang, waarbij de mens en niet de asielprocedure centraal staat en waarbij de omgeving actief wordt betrokken vanaf dag één, zodat de opvang een vanzelfsprekend onderdeel wordt van de lokale voorzieningen in de buurt.

Eerder onderzoek naar omstandigheden in de (crisis)noodopvang

VluchtelingenWerk deed vorig jaar onderzoek naar de leefomstandigheden in de (crisis)-noodopvang. In deze rapporten concludeerden we dat de leefomstandigheden er tekortschieten en schadelijk zijn voor het welzijn van bewoners. Klik op de covers en lees de rapporten:

6. Aanpak

Focusgroepen

In mei en juni 2024 hielden we acht focusgroepen met vluchtelingen op twee opvanglocaties. Een focusgroep is een interactieve methode waarbij deelnemers eigen ervaringen en behoeften en die van anderen om hen heen inbrengen. Tijdens de focusgroep vroegen we hoe deelnemers hun verblijf in de opvang ervaren en wat hun behoeften zijn met betrekking tot de organisatie van de opvang en de voorzieningen, het locatiemanagement en de begeleiding en participatie. Per locatie hielden we vier focusgroepen voor de meest voorkomende taalgroepen onder vluchtelingen in de opvang: Arabisch (meer dan 50%), Turks (7%), Tigrinya (6%) en Somalisch (5%). Per focusgroep selecteerden we een zo divers mogelijke groep deelnemers.³ Deelnemers zijn geselecteerd en uitgenodigd via medewerkers van VluchtelingenWerk op locatie en via flyers met QR-codes naar een inschrijfformulier. In totaal namen 65 vluchtelingen deel. Elke focusgroep duurde twee uur. Bij de focusgroepen waren twee onderzoekers die het gesprek begeleidden en was een tolk aanwezig.

Interviews

Aanvullend aan de focusgroepen namen we over dezelfde periode interviews af met vluchtelingen op vijf opvanglocaties: twee azc's, een noodopvang en twee gemeentelijke opvanglocaties. Vluchtelingen met achtergronden die niet of onvoldoende waren vertegenwoordigd tijdens de focusgroepen, hebben we later uitgenodigd voor interviews. In totaal interviewden we 27 vluchtelingen. Interviews vonden plaats in een aparte ruimte op locatie, waar de deelnemers vrijuit konden spreken, met behulp van een (telefonische) tolk.

Enquête

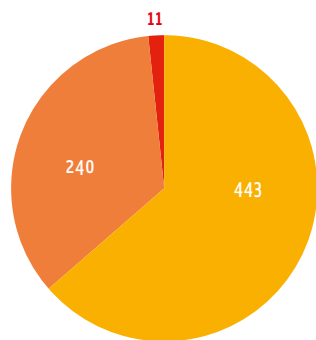
Via een online-enquête onder vluchtelingen in de opvang verzamelden we aanvullend kwantitatieve data over hun ervaringen en behoeften. De enquête ging over wat belangrijk is voor verblijf in de opvang, taalbeheersing en toegang tot werk. We hebben de enquête in acht talen (Engels, Arabisch, Turks, Tigrinya, Somali, Dari, Farsi, Frans) via sociale media, de website RefugeeHelp.nl en via flyers onder deelnemers verspreid op opvanglocaties. In totaal vulden 696 vluchtelingen de enquête in. In dit rapport gebruiken we de enquêteresultaten ter ondersteuning van kwalitatieve inzichten uit de focusgroepen en interviews. Zie hoofdstuk 7 voor een weergave van alle enquêteresultaten.

³ Bij sommige focusgroepen is dit gelukt maar bij een aantal ook niet, omdat er te weinig deelnemers waren en deelnemers anderen uit eigen kring meenamen.

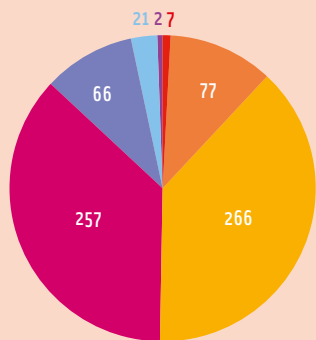
7. Respondenten en enquêteresultaten N = 696

1. Gender

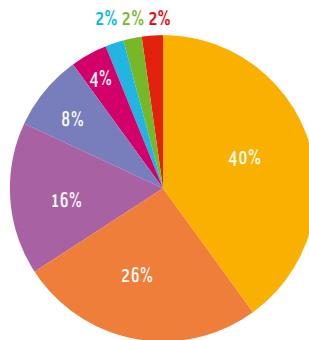
Man
Vrouw
Zeg ik liever niet

2. Leeftijd

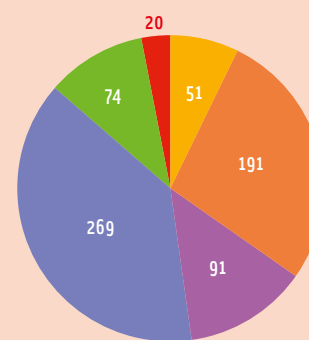
Jonger dan 18
18-24
25-34
35-44
45-54
55-64
Ouder dan 65

3. Land van herkomst

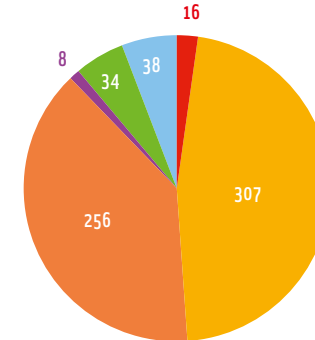
Syrië
Iran
Jemen
Overig
Oekraïne
Irak
Palestina

4. Hoogst afgeronde opleiding

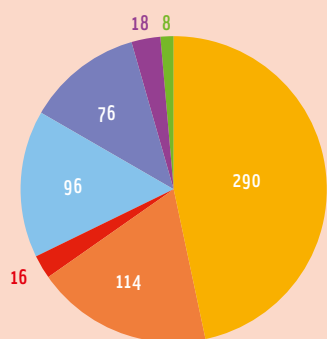
Basisschool
Middelbaar onderwijs
Mbo/hbo
Universiteit: bachelor
Universiteit: Master
Anders

5. Status in Nederland

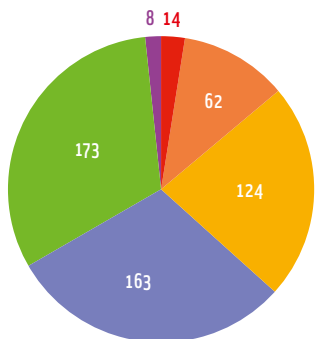
Ik wil asiel aanvragen
Ik heb asiel aangevraagd
Ik heb een verblijfsvergunning
Mijn asielaanvraag is afgewezen
Ik ben gevlucht uit Oekraïne
Zeg ik liever niet

6. Met wie ben je in Nederland?

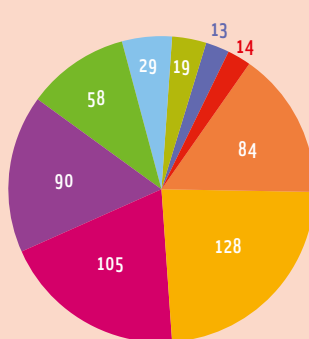
Alleen
Met partner
Met één of meerdere kinderen (18+)
Met één of meerdere kinderen (18-)
Met andere familieleden
Met andere personen
Zeg ik liever niet

7. Hoe lang verblijf je in Nederland?

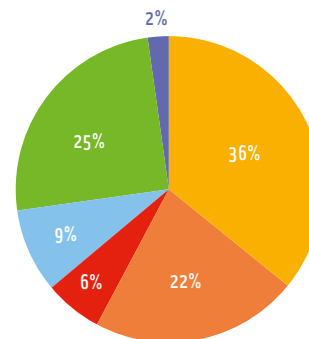
Minder dan 3 maanden
3-6 maanden
6 maanden - 1 jaar
1-2 jaar
Meer dan 2 jaar
Ik ben niet in Nederland

8. In hoeveel opvanglocaties heb je gewoond in Nederland?

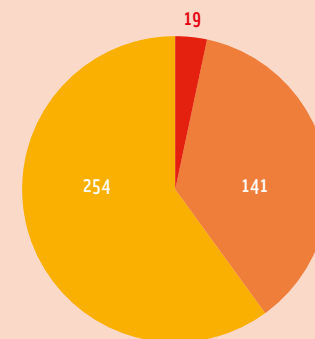
0
1
2
3
4
5
6
7+
Geen antwoord

9. Waar verblijf je nu?

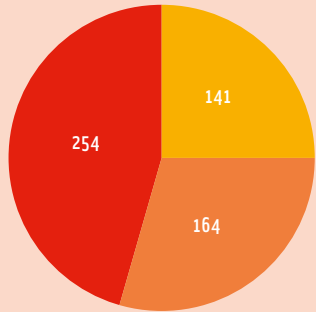
In een azc
In een tijdelijke opvang
Bij familie of vrienden thuis
In een hotel
In mijn huis in een gemeente
Zeg ik liever niet

10. Spreek je Nederlands?

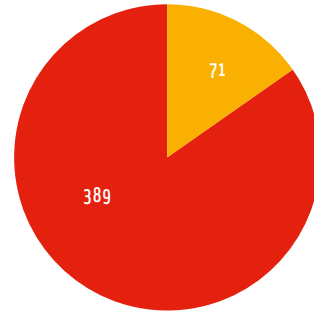
Ja, vloeiend
Ja, redelijk
Nee

11. Spreek je Engels?

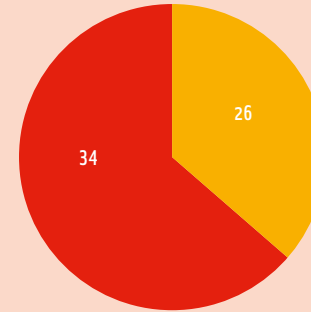
Ja, vloeiend Ja, redelijk Nee

12. Heb je betaald werk?

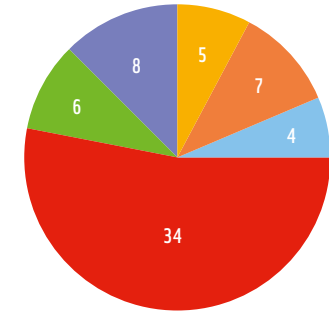
Ja Nee

13. Weet je waar je hulp kunt vinden als je problemen hebt op werk?

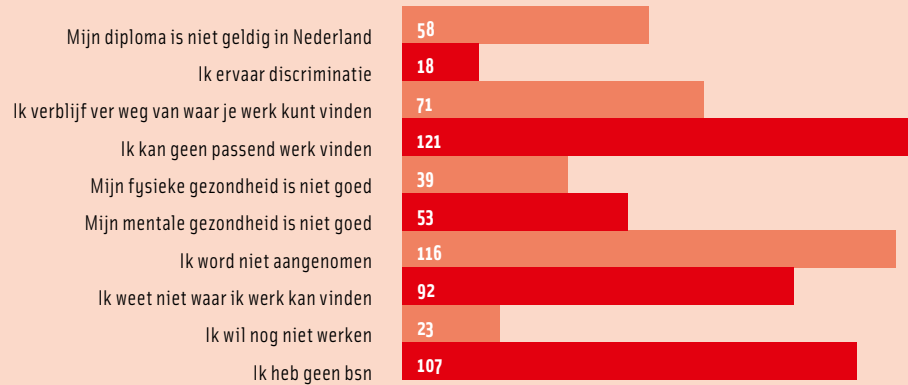
Ja Nee

14. Hoe vond je werk?

RefugeeWork VluchtelingenWerk Gemeente Vrienden Google LinkedIn

15. Waarom werk je niet?

16. Wat vind je belangrijk voor je verblijf in de opvang? Zet de stellingen op volgorde

1. Dat ik Nederlandse les kan volgen
2. Dat er iemand is waar ik mee kan praten over hoe het met me gaat
3. Dat ik me makkelijk kan verplaatsen van en naar de opvang (met een fiets of ov)

In welke dienst ben je geïnteresseerd, die er nog niet is (in jouw opvang of in de buurt)? Vink maximaal drie diensten aan.

1. Hulp bij het vinden van werk (128)
2. Nederlandse taalles (124)
3. Het vinden van een opleiding (78)
4. Nederlanders ontmoeten (71)

Postbus 2894
1000 CW Amsterdam
info@vluchtelingenwerk.nl
www.vluchtelingenwerk.nl

